

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Universus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disputatio II. De Objecto Logicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

cujus ope, ac praesidio rectius in suis operationibus, ac securius procedat.

VI.

Dices, hinc sequi videtur, nostram Logicam non esse scientificam, utpote quae per praeccepta ab aliis tradita habeatur, haec ergo praeccepta non habent majorem certitudinem, quam eorum auctoritas cui innituntur: fides enim cum dicentis, vel docentis auctoritate nitatur, tantam solum habebit certitudinem, quantum ille veracitatem, nec illa fides est scientifica; quisquis ergo per praeccepta ab aliis accepta procedat, nunquam procedit scientificè, alienis quippe videt oculis, non suis: Respondetur, illos qui praeccepta Logicae tradunt, simul cum praecceptis rationem eorum pariter & fundamenta adscribere, quae dum examinamus, praeccepta, discimus scientificè, & non solum ob auctoritatem docentis. Quod si quis sola fide in praecceptis traditis procederet, is Logicam non calleret scientificè, sed hanc artem solum exerceret sicut mechanici exercent suas, quarum opera exercent, rationes reddere non possunt.

VII.

Idem actus esse
simul potest
artificialis,
& naturalis.

Illud hic notandum eisdem numero actus secundam diversam rationem naturales simul & artificiales esse posse. Ex.g. qui per praeccepta Logicae didicerit debere definitionem constare genere & differentia, & ad discendum requiri duas praemissas cum conclusionem, poterit artificiosè conficere hunc syllogismum, *omnis definitio constare debet genere & differentia, sed animal rationale est definitio; ergo constare debet genere & differentia*. Hi actus in quantum sunt discursus, & definitio, artificiales sunt, quia fiunt ex regulis artis Logicae; ut supponimus:

in quantum verò judicia, sunt naturales, nam suppono efficientem hoc actus nulla adhuc sibi praeccepta de iudicio tradita habuisse, seu artem necendi praedicatum cum subiecto, sed mera vi naturali intellectus secundum rationem iudicii, propositiones illas elicere.

Naturalis etiam Logica eadem numero, quae inerat Adamo potuisset esse artificialis, nam eandem numero poterit illi Deus per accidens infundere, quam vidit fore ut praecceptis postea, & industria acquisivisset. Quod verò hic aliqui disputant, usum intellectus vocandum sit Logica naturalis, quaestio est de nomine, quam pluribus discurrere nec tempus est, nec animus: Generalia enim illa principia, quae Logicam naturalem appellamus, aliud nihil sunt quam vis ipsa intellectiva, seu lumen illi naturaliter ingenitum.

Nec propterea obijcias cum Soto qu. 2. protem, posse pari ratione dici dari physicam naturalem, cum intellectus non minorem vim naturalem habeat ad discurrendum in rebus physicis seu naturalibus, quam Logicis: Negatur enim sequela; Nam Logica peculiari modo dicitur à S. Augustino & aliis *scientia veritatis, & scientia intellectualis*, quod ad intellectum juvandum specialiter ordinetur. Plura etiam praeccepta generalia desumuntur ex Logica ad veritatem indagandam; quin etiam suos actus pro obiecto habet. Quod si quis urgeat aliquo etiam modo dari posse physicam naturalem, concederem potius quam longam hac super re cum eo contentionem instituerem.

VIII.

Naturalis
Logica in
Adamo po-
tuisse esse
artificialis.

IX.

Logica
scientia ver-
itatis.

DISPUTATIO II.

De Obiecto Logicae.

Expedi-
tissima
scientia
inveniendi
via per ob-
jecta.

Nulla melior scientias indagandi, & suis eas limitibus definiendi via, quam per obiecta. Haec enim scientie de caelo, de terra ille, nonnulla de rebus spiritualibus, de corporeis aliae discunt, sicque universum hoc inter se (quaque partem ejus sibi vendicante) partiuntur, ac dividunt. Ut ergo clarius in obiecto Logicae discurrendo procedatur, quaque illi pars in hac rerum partitione obtingat intelligamus, nonnulla de obiecto in communi praemittenda.

SECTIO PRIMA.

De Obiecto in communi.

I.
Obiectum
quod obex
actum.

Obiectum ab obijciendo dicitur, quasi *obex actum*, quod eo tanquam obiecto quodam obice sistantur & determinantur actus ne vage & in incertum ferantur. Quod licet aliqui cum P. Molina l.p. q. 25. a. 3 extendant ad actum cuiusque potentiae, sicque terminum omnipotentiae Divinae obiectum appellent, si tamen vim vocis spectemus, & propriè loqui velimus, est terminus tantum potentiae vitalis, sive internae, sive externae, ut visus, appetitus, intellectus, voluntatis &c.

II.

Obiectum
adequatum,
& inade-
quatum.

Dividitur primum obiectum in *adequatum & par-
tiale*. Partiale illud est, quod ab aliqua solum parte alicujus scientiae consideratur; adequatum verò sunt omnia quae in quavis scientia tractantur, & vocari solet aggregationis, quia est aggregatio ex omnibus quae mihi tractantur, & in Logica vocari potest *Ens Logicum*, in Physica, *Physicum*, & sic de ceteris.

Dividitur 2. in obiectum Attributionis & Attributionis; Obiectum vel subiectum Attributionis est illud de quo in aliqua parte scientiae agitur, & ad quod cetera omnia quae in illa scientia tractantur, referuntur tanquam ad finem ultimum, & cujus cognitio praecipue intenditur, licet de ipsis in recto non praedicetur: sic Deus est subiectum vel obiectum Attributionis in Theologia, ut docet D. Tho. l.p. q. 1. a. 7. corp. quia ut ait idem S. Doctor, *omnia quae in Theologia tractantur, tractantur in ordine ad Deum*, licet de iis in recto praedicari non possit, non enim dicimus lumen gloriae est Deus, Angelus est Deus, fides est Deus &c.

III.

Obiectum
attributionis
& attributa
inm.

Obiectum attributum illud est, quod ita in scientia aliqua tractatur, ut non propter se, sed in ordine ad aliud tractetur; unde sicut quia proprietates & passionem reipsa attribuuntur essentiae, attributa vocantur in essendo, ita quia haec in ordine ad aliud cognoscuntur, attributa dicuntur in cognoscendo.

IV.

Obiecta at-
tributa in
essendo &
cognoscendo.

Hic fuse disputant aliqui quo pacto obiectum & subiectum inter se differant. Sed rem verbo expediret, qui dixerit, subiectum esse illud de quo aliquid enunciamus, ut cum dico *homo est albus*, *homo* est subiectum, quia de eo aliquid affirmamus, nempe habere albedinem; obiectum verò non est solum *homo*, sed tota illa propositio, quia tota menti obijciatur: obiectum autem, ut diximus, ab obijciendo nomen sortitur; unde distinguitur obiectum à subiecto, tanquam includens ab incluso, vel totum à parte, sicut in composito physico, *homo* distinguitur à materia, quia non illam solum continet, sed insuper formam, animam scilicet rationalem, & unionem.

V.

Quomodo
differant ob-
iectum &
subiectum.

Obiectum à
subiecto dis-
tinguitur sicut in-
cludens ab
incluso.

unionem. Libentius tamen vocaverim subiectum attributionis quam obiectum, tum quia ita locutum video S. Thomam, tum quia vel ipsa voce convincitur, debere de eo quod est subiectum attributionis alicujus scientiæ in aliqua illius parte, tanquam de partiali subiecto illius partis agi.

VI.
Obiectum
materiale,
& formale.

Hæc obiecta
bene expli-
cant parti-
cula, ideo &
quia.

VII.
quod respectu
unius est
materiale
obiectum, re-
spectu alteri-
us potest
esse formale

Primum in
intentione est
ultimum in
executione.

VIII.

Quid sit ob-
iectum formale
negativè.

Obiectum for-
male, quod
& quo.

IX.

Obiectum
materiale
primarium
& secunda-
rium.

Materiale
proximum,
& remotum.

Celeberrima autem obiecti divisio est in *materiale & formale*. Formale illud est, quod primò & per se attingitur, & propter illud cætera, ut in communi exemplo agri otus primò & per se vult sanitatem, & propter sanitatem vult incidere vinam, vult medicinam sumere &c. obiectum formale hic est sanitas, reliqua sunt materialia, quia propter sanitatem, non propter se appetuntur. Item in intellectu conclusioni assentimur propter præmissas prius cognititas, ex quibus deducitur conclusio; obiectum ergo formale sunt præmissæ, conclusio, materiale, quæ optimè particulis *ideo & quia* explicantur, ita ut ideo applicetur materiali obiecto, quia formale, sicut cum dicimus, ideo volo sumere medicinam, quia volo sanitatem: ideo assentior conclusioni, quia assensum præbui præmissis, non è contra.

Id tamen adverterim, posse idem obiectum, quod respectu unius est materiale, respectu alterius esse formale, ut in agricultura, plantatio arboris est materiale obiectum respectu fructus, quem inde expectat agricola; at respectu fossilionis terre est formale, immediata enim causa cur terram fodit, est quia vult plantare surculum, licet omnia tandem fiant ob finem ultimum, qui obiectum formale simpliciter vel primarium vocatur, reliqua verò formalia secundum quid & secundaria. Item admirativum, vel bi causa, in homine est formale respectu risibilis, quia per illud probatur, hæc enim est bona consequentia, homo ideo est risibilis, quia est admirativum, licet admirativum respectu discursivi sit materiale: unde in his essentia est obiectum formale primarium, quia per aliud non probatur à priori, primum enim in intentione, vel cognitione, est ultimum in executione, vel resolutione, ultima enim ratio, si resolvantur hæc propositiones vel cognitiones, invenietur in plantatione arboris, fructus; essentia in demonstrationibus passionum.

Quæres, cum quis amat Deum propter se, vel cognoscit præmissas non eliciendo conclusionem, utrum tunc Deus & præmissæ sint obiecta formalia, videntur enim non esse, cum alia propter ipsa nec amantur, nec cognoscantur. Respondeo, dici posse obiecta formalia negativè, scilicet non propter alia amata vel cognita, illa autem sunt obiecta formalia positivè, quæ ipsa amantur seu cognoscuntur, & alia propter ipsa. Tandem pro modo loquendi hæc notandum materiale nostrum obiectum, ab aliquibus vocari *formale quod*, & nostrum formale ab eisdem *formale quo*, re tamen ipsa à nobis non differunt.

Materiale etiam aliis modis accipi potest, & dividitur primò in *materiale primarium*, seu per se, ut potè ejus consideratio per se intenditur à scientia, ut domus ædificata ab architecto, & Cæli respectu Astrologie. Aliud *secundarium* & per accidens, quod ratione alterius attingitur, ut ejus cognitioni describitur, sic forma, seu figura domus delineata ab Architecto, & sphaera lignea ab Astronomo confecta, sunt obiecta tantum secundaria. Item materiale obiectum aliud *proximum*, aliud *remotum*, proximum est quod secundum suam rationem verè ab actu attingitur, ut medium à voluntate, color à visu: remotum, quod alij materialissimum appellant, est id quod verè non percipitur, sed ideo solum percipi dicitur, quòd aliquod ejus accidens percipiatur: sic homo & equus dicuntur videri, cum tantum eorum color cernatur vel figura.

Formale item, seu ratio formalis duplex est, *qua* & *sub qua*. Ratio formalis *qua* illa est quæ verè percipitur ab aliquo actu, ut color respectu visus, quæ ratio formalis licet respectu obiecti materialissimi dici possit formalis & *sub qua*, in ordine tamen ad rationem formalem propriam *sub qua* dicitur materialis. Ratio igitur formalis *sub qua*, est aptitudo ex parte obiecti, ut hoc vel illo modo attingatur à potentiis, & vocari solet *formalissima*, estque ultima ratio per quam obiectum ut obiectum est, dicitur pertinere ad aliquam scientiam vel potentiam: sic color ut visibilis, ad potentiam visivam spectat, ut intelligibilis ad intellectivam, ut amabilis ad voluntatem: sic in scientiis homo ut corpus naturale constans ex materia & forma ad Physicam spectat, ut sanabilis ad Medicinam, ut ens ad Metaphysicam, ut habens animam ad Animalicam.

Non incongruè igitur data sunt hæc nomina obiecti materialis & formalis; ut enim in composito physico, materia ex se est indifferens & indeterminata ad hoc vel illud compositum constituendum, determinatur verò per formam (forma enim determinat, & dat speciem in naturalibus, ut artificialis forma vel figura in arte factis) sic materiale obiectum per se est indifferens ad hanc vel illam potentiam & scientiam, ut vidimus, determinatur verò per formale.

Hæc ratione olim obiectum materiale, & formale obiter explicui; sed quia hunc obiectum formale declarandi modum, per terminabiles scilicet *intrinsicas*, recentioribus quibusdam (licet nonnulli probent) non usque adeo placere video, ac contra illud multa, eaque digna quibus respondeatur obiecterunt, ut iis satisfaciat statimam sect. seq.

SECTIO II.

Declaratur ulterius idem modus explicandi obiectum formale per scibilitates intrinsecas.

VI. Tergo obiectum formale, per terminabiles intrinsecas ex parte obiecti (quem adhuc modum verissimum centeo) explicetur.

Notandum cognoscibilitatem, seu perceptibilitatem obiecti duplicem esse, *extrinsecam*, & *intrinsecam*; extrinseca illa est quæ rebus per denominationem extrinsecam à cognitione possibili illis advenit: sicut enim rem aliquam (solem e.g.) esse cognitam, seu actu terminare cognitionem est denominatio extrinseca proveniens à cognitione actuali; ita posse cognosci, & hujusmodi actum terminare est extrinseca similiter denominatio procedens à cognitione possibili. Hæc autem cognoscibilitas cum non se teneat ex parte obiecti seu rerum, sed ex parte potentiæ vel actus possibilis, non potest esse obiectum formale, movens intellectum ad cognitionem rerum.

Præter hanc ergo alia est cognoscibilitas, vel perceptibilitas tenens se ex parte rerum, ab iisdem indistincta, quæ rem quamlibet aptam reddit ad variarum actus potentiarum terminet. Sic color, e.g. per suam intrinsecam entitatem aptus est visum terminare, intellectum, imaginationem, voluntatem & appetitum. De hac ergo cognoscibilitate præsens procedit questio.

Sit ergo conclusio. Obiectum materiale, seu ratio formalis *qua* (ut ajunt) est res ipsa quæ percipitur, *lux*, *color*, *sonus*: obiectum verò formale, seu ratio formalis *sub qua*, est prædicatum illud proximè explicatum, *visibilitas* scilicet in luce & colore respectu oculi, *intelligibilitas* respectu intellectus &c. quæ

X.
Obiectum,
seu ratio for-
malis, qua
& sub qua.

Obiectum
formale for-
malissimum.

XI.
Congruè da-
ta nomina
obiecta ma-
terialis, &
formalis.

XII.

I.

II.

Cognoscibi-
litas obiecti
duplex, ex-
trinseca &
intrinseca.
Explicatio
cognoscibili-
tatis extrin-
seca.

III.
Declaratur
cognoscibili-
tas intrinse-
ca.

IV.

Lux est ob-
iectum ma-
teriale, visi-
bilitas for-
male respo-
du oculi.

verè in re quavis reperiuntur, etsi à reliquis prædicatis realiter indistincta, unde pereunte *visibilitate* (quantumvis fingamus reliqua in luce remanere omnia) non esset visibilis, nec in eam magis ferri posset oculus, quam in sonum; pereunte *intelligibilitate* non posset intelligi, percipi tamen à visu posset, & imaginatione, & sic de cæteris.

V. Hanc conclusionem amplectuntur Thomistæ ad unum omnes, quos proinde singillatim recensere supervacaneum judico. Videtur etiam esse sententia Scoti objectum formale dividens in objectum *quod*, & objectum *quo*. Eam tenet P. Molina 1. p. q. 1. a. 3. d. 2. Conimb. 1. post. c. 23. q. unica a. 1. P. Fallolus q. 1. a. 7. d. 3. P. Vallius 2. Post. d. 4. p. 3. q. 2. & alij.

VI. Ratio est, quia hoc modo optime & commodissime diversæ potentiarum, actuum, & habituum in eandem rem tendentia à se invicem distinguuntur; singulis etiam scientiis sua assignatur specificatio ab aliis diversa, & peculiaris tendendi modus. Confirmatur, hic enim perfecte applicatur regula ad objectum formale à materiali discernendum, nempe per particulas *ideo* & *quia*, ideo enim color ab oculo percipitur, quia est visibilis, ab intellectu, quia est intelligibilis, & sic de aliis. Confr. 2. alias namque sensus externi in his operationibus objecto formali desisterent, cum non comparative, unumque ex alio inferendo, sed simplici quodam ductu in suum, quisque objectum feratur, ibique sistat. Confr. 3. hoc enim modo optime explicatur analogia illa, & peculiaris proportio, quam inter objectum formale & formam physicam omnes constituunt respectu materiae.

SECTIO III.

Objectiones contra rationem sub qua declaratur per seibilitates intrinsecas.

I. Obij. sequi terminabilitate statuatur, sequitur quot sunt diversæ potentia, tot diversas esse perceptibilitates, pari enim secundum nos hæc passu procedunt: cum ergo intellectus Angelici plures sint, & plures in infinitum possibiles specie distincti, in re quavis minima erunt perfectiones specie distinctæ propè infinitæ.

II. Hoc argumentum (cui multum insistere video Adversarios homines perinde urgere existimo. Quod sic ostendo, Materia nostra prima, plures & plures recipere formas potest in infinitum, tot ergo habet perfectiones, tot prædicata formaliter distincta, quot diversas potest formas recipere, idque licet solum iis substat sine ullo influxu, ut materia se modo habet respectu animæ rationalis, & respectu unionis creatæ.

III. Hoc idem ulterius declaro, materia prima unius tantum formæ receptiva (qualem multi autumant esse Cælestem) nostra, ut omnes fateantur, multò esset imperfectior, ut potè quæ unicum tantum haberet prædicatum, quod scilicet unius illius formæ esset susceptiva. ponamus itaq; cæntum huiusmodi materias, imò plures & plures possibiles esse in infinitum, materia nostra omnes earum perfectiones in se identificatas complectitur, ergo tot habet prædicata formaliter, quot materiae tales aut forme sunt realiter distinctæ. En argumentum in simili ab omnibus solvendum. Idem est de actu intellectus quo infinita simul (qualè in Christi anima statuunt Theologi, quem ea omnia videre in Deo asserunt, quæ Deus novit scientia visionis) uno intuitu conspicerentur, & aliis huiusmodi.

IV. Ad argumentum ergo, sicut dicunt adversarii

posse unam & eandem rem plures & perfectiores potentias terminare in infinitum, ita eodem modo respondebimus & nos; cum hæc omnia prædicata aliud nihil sint quam ipsissima illa res realiter indistincta, & radicaliter solum, seu in ordine ad conceptus nostros divisibilis, vel ad summum ex his prædicatis, tanquam ex partibus proportionalibus, & geometricè, ut ajunt, non arithmetice composita.

Confirmatur, vel enim posse terminare potentias infinitas arguit vim infinitam in re, quæ habet hanc aptitudinem, vel non: si ita, ergo etiam secundum ipsos in re quavis est vis quædam terminativa infinita: si non (quod omnes fateantur) quid nobis hoc obijciunt? Sed de hac circa materiam primam difficultate plura suo loco: nobis in præsentia sufficit, argumento proposito utramque æquè urgeri sententiam, & adversarios tela, quæ in nos conjiciunt, à suo debere capite arcere.

Obijcies 2. id non potest esse objectum formale alicujus actus, quod ab actu illo non attingitur, sed seibilitas illa non attingitur ab actu, potest enim quis de re aliqua cogitare, quin cognoscat illam esse seibilem, ergo. Respondetur distinguendo minorem, seibilitas illa non cognoscitur reflexivè, & in actu signato, concedo minorem, non cognoscitur in actu exercito, nego, sicut juxta adversarios quando hominem video à longè, nō cognosco, inquit, animal rationale expressivè, seu in actu signato, ita ut affirmare possim esse animal rationale, sic tamen in actu exercito, cum re vera cognitio in hominem feratur. Et per hoc patet ad probationem, aliud enim est scire rem seibilem, aliud scire esse seibilem, hoc secundum licet aliquando contingat, ad simplicem tamen rei perceptionem non est necessarium, alioqui sensus nihil unquam perciperent.

Obijcies 3. seibilitas illa, seu intelligibilitas est intelligibilis, ergo dari debet alia intelligibilitas per quam intelligatur, & ad hanc alia, & sic in infinitum. Respondetur, facile negando consequentiam, sed ipso facto quod sit ratio formalis, per quam alia prædicata in objecto cognoscuntur, est eadem operatō ratio cognitionis sui, ut in similibus omnibus contingit. Differentia, verbi causa, est secundum omnes formalis ratio per quam res una differt ab alia, simili ergo forma conficiam argumentum: differentia ipsa differt ab aliis rebus, ergo alia dari debet differentia per quam differat, & ad hanc alia, & sic in infinitum. Respondent omnes, differentiam eo ipso quod sit ratio formalis per quam res alia differunt, esse etiam rationem formalem per quam ipsa ab aliis differt. Idem est de unione, ubicatione, & huiusmodi aliis, quæ ipso facto quod sint ratio formalis uniendi, vel certo loco, statuendi alia, statuunt & uniunt se. Idem ergo jure merito de intelligibilitate affirmari poterit.

Obijcies 4. visibilitas, etiam ut visibilitas, est intelligibilis, ergo non datur huiusmodi distinctio prædicatorum. Respondetur, distinguendo antecedens, visibilitas quæ visibilitas est intelligibilis, id est, visibilitas etiam secundum ultimam suam differentiam potest percipi ab intellectu, concedo antecedens, visibilitas est intelligibilis, id est, ratio sub qua percipitur color ab oculo est formaliter ratio sub qua percipitur ab intellectu, nego: sicut etiam animal qua animal, seu ut principium est operationum sensitivarum formaliter & tribuendo, ut ajunt, singula singulis, non est rationale formaliter: quamvis hæc rationes à parte rei in unam realiter entitatem coalescant.

Et eodem modo ad id respondetur, quod obijciunt, ensur ens potest intelligi, seu sub ratione entis, ergo

V. potentia terminandi infinitos actus, aut potentias non arguit virtutem infinitam.

VI. quomodo seibitas obijciunt à quovis actu cognoscatur.

Aliud est scire rem seibilem, aliud scire esse seibilem.

VII. Intelligibilitas obijciunt per aliam intelligibilitatem non intelligitur.

Clarè insistantes solvuntur hac obijcio.

VIII. quo sensu visibilitas, ut visibilitas, sit intelligibilis.

IX. quo pacto ens, ut ens sit intelligibile.

ergo ut ens formaliter, est intelligibile. Respondetur enim facile sensum esse, ultimum etiam entis conceptum posse intelligi, conceptus autem hic formaliter loquendo non est intelligibilitas, sed aptitudo ad existendum. Unde hæc & similes propositiones in sensu formali semper censentur falsæ, homo quæ convenit cum cæteris animantibus differt, ut animal est principium operationum spiritualium, ut rationalis sensitivum &c.

X.

Aliquando obiectum formale distinguitur realiter à materiali.

Hic tamen addiderim nullà ratione me iis assentiri qui ita obiectum formale cum materiali identificari pronunciant, ut nunquam moveri intellectus vel voluntas possit ab objecto formali realiter à materiali distincto: bonitas enim finis tanquam obiectum formale ad medium eligendum voluntatem movet, dictio, & autoritas dicentis ad fidem dandis adhibendam. Addo ulterius; licet, si actus conclusionis non attingat obiectum præmissarum, præmissæ intellectum moveant ad actum conclusionis elicendum, ita ut conclusio elici dicatur propter præmissas, propriè tamen obiectum formale actus conclusionis dici nequeunt. Ratio est quia cum obiectum ab obijciendo dicatur, præmissæ verò per actum conclusionis omnino non attingatur, obiectum certè illius actus esse nullo modo possunt. Confirmatur, cognitio est imago obiecti, cum ergo is actus præmissas non repræsentet, quo quæso pacto illarum imago censeretur potest? Quod ergo aliqui affirmant præmissas in hoc casu esse obiectum motivum, non terminativum respectu actus conclusionis, impropria locutio est.

SECTIO IV.

Quomodo specificentur scientiæ ab objectis.

I.

Res hac confusio plurimum habet, utilitatis parum.

DE specificatione scientiarum ab objectis fuisse me quosdam disputare video. Res non tanti mihi videtur, ut quis illius discussioni diutius immoretur: eam proinde paucis expediam, maxime, cum confusio plurimum habeat utilitatis parum. Qui plura cupit, adeat P. Hurtado d. i. met. præcipue sec. sextâ. P. Arriaga d. i. log. totâ sec. tertiâ, & P. Oviedo Cont. i. log. pu. tertio, & alios.

II.

Triplex abstractio à materia.

Celebris hac in parte est Thomistarum opinio, triplicem assignantem abstractionem intellectualem à materiâ: prima abstractio est ab individuatione, non tamen à materiâ sensibili, ut dum concipitur homo ut sic abstractus ab omnibus individuis. Secunda abstractio est à materiâ sensibili, non tamen ab intelligibili, ut dum materiam secundum se concipimus, nullo concepto accidente, cum tamen materia non sit sensibilis nisi per accidentia. Tertia demum abstractio est quando mente abstrahimus ab omni omnino materiâ, ut in hoc conceptu substantia.

III.

Non incongrue loquuntur, qui triplicem hanc abstractionem statuunt.

P. Arriaga citatus n. 23. asserit, improprie loqui hos auctores, dum dicunt abstractionem fieri ab individuis, non tamen à sensibili materiâ, cum sensatio non fiat nisi in individuo. Mihi tamen propriè hac in re loqui videntur: non enim est quæstio, an sensus percipere possit rationem aliquam communem, (quamvis id multi non improbabiler affirmant dum videtur color à longè) sed an intellectus in rebus sensibilibus concipere possit rationem communem sensibilitatis, non conceptis particularibus differentiis, vel an concipere possit sensibilia, non ut hoc vel illo modo sensibilia, seu ut differunt, sed merè in quantum sunt sensibilia, & ut conveniunt. In hoc autem non est major difficultas, ut nimirum abstrahatur ratio sensibilis ut sic ab individuatione, seu ab omnibus individuis, quam ut quævis alia ra-

tio abstrahatur ab individuatione, homo scilicet, animal &c.

Dices: quis unquam sensu aliquo percipit rationem communem, quis e. g. calorem in communi vidit, aut audit rationem soni ab omnibus individuis abstractam? Contra: hoc, ut dixi, probaret nullam omnino rationem communem posse abstrahi ab individuis: homo enim est principium elicendi actus rationis & sensus, equus principium hinniendi &c. quæ rationes secundum omnes possunt abstrahi ab individuatione: quis autem hominem in communi discurrentem unquam, aut loquentem vidit, vel rationem abstractam equi hinniensem? Si ergo improprie loquatur qui dicit se abstrahere ab individuo, & non à materiâ sensibili, improprie similiter loquetur is qui dicit se abstrahere ab individuis, & non à principio elicendi actus rationis ac sensus; cum hi nunquam elicantur nisi ab individuis.

Auctores ergo prædicti scientias dividunt secundum hanc triplicem abstractionem: *Metaphysica* enim abstrahit ab omni materiâ, agit siquidem de Ente ut sic, & rebus spiritualibus: *Physica* abstrahit ab individuis, non tamen à materiâ sensibili: agit enim, inquit, de composito cum suis accidentibus, de cælo &c. non descendendo ad particularia. Tandem *Mathematica* considerat quidem materiam, accidentia autem per quæ redditur sensibilis, non considerat.

Hæc doctrina magna ex parte mihi videtur vera: cur autem eam totam non amplectar, Ratio est primò, quia *Physica* non agit de rebus materialibus tantum in genere; disputat enim de distinctione numerica hujus partis materiæ & formæ ab aliâ, de duabus ubicationibus, aut durationibus numero distinctis etiam in quantum numero distinguuntur: querit an uniones duorum hominum distinguantur solo numero, an etiam specie: agit de principio individuationis, seu quid ad hoc potius individuum determinet, quam ad aliud, & similia. Præterea, non in genere tantum agit de cælo, sed de his cælis in particulari, prout inter se differunt, eorum numerum, influxum, altitudinem, magnitudinem inquirunt. Deinde, multæ sunt scientiæ quæ agunt de rebus merè spiritualibus, & tamen non sunt *Metaphysica*; ergo abstrahere ab omni materiâ, non est proprium *Metaphysicæ*.

Nec quidquam video quod magnopere faciat pro hac sententiâ: quod enim obijcit, actus non specificari ab objecto materiali, videbimus sec. sequente quo pacto sit intelligendum.

SECTIO V.

De unitate, & distinctione scientiarum.

VNITAS scientiarum desumitur præcipue ab objectis: cum ergo sectione præcedente egerimus de unitate objectorum, sequitur modò ut agamus de unitate scientiarum: quâ in re non parum de more discrepant auctores.

Notandum, triplicem in rebus dari unitatem, secundum diversos gradus magis vel minus perfectam. Prima & perfectissima unitas illa est, quæ nullas omnino habet partes, sed est res simplicissima, qualis est anima rationalis: & hæc unitas dici solet *Indivisibilitas* & identias. Secunda unitas, est unitas compositionis, sive per unionem informationis, ut informationis materiam & formam, quo pacto Petrus est unus homo, seu unum compositum: sive per unionem continuationis, quo sensu dicimus una aqua, unus lapis, &c. & hæc unitas est perfectior præcedente.

IV.

Dices quis unquam percipit rationem in sensu communi.

Contra: quia hominem in communi auditur unquam loquentem.

V.

Secundum triplicem illam abstractionem triplex scientiarum partitio.

VI.

Hæc doctrina est in plerisque vera, in quibusdam tamè deficit.

VII.

Scientiarum unitas maxime desumitur ab objectis.

II.

Unitas est triplex. Indivisibilis, Compositio, Aggregationis.

Tertia

Tertia demum unitas, & omnium imperfectissima est unitas aggregationis, seu ordinis, ut vocant; quando scilicet vera & realis unio Physica inter aliqua non intercedit: sic dicitur unus exercitus sub uno nimirum Imperatore, & similia.

III.

Prima sententia u-
namquamque scien-
tiam statuit
unam unita-
tem indivisi-
bilitatem.

Sed Contra: in uno ob-
iecto alienigenis
sententia ma-
gnam subin-
de sententiam
facilitatem,
non in alia.

Prima ergo sententia affirmat quamvis scientiam esse simplicem, & unam unitate illa primâ & perfectissimâ, ita nimirum ut sit qualitas indivisibilis, & nullas omnino habens partes, instar animæ rationalis. Sed contra: habitus enim, utpote semen actûs, non inclinat nisi ad actûs iis similes, à quibus est productus: ergo (in habitibus saltem acquisitis) non potest dari unus aliquis indivisibilis habitus, physicae exempli g. qui inclinet ad omnes actûs physicos. Conf. experientia constat esse homines aliquando promptos, & sentire magnam facilitatem circa unum objectum, cum tamen non sint prompti, imò magnam sentiant difficultatem in alijs: exempli g. multi periti sunt, & cum magnâ facilitate discunt circa materiam primam, qui tamen difficultatem sentiunt in forma, in unione, ubicatione &c. Aliqui prompti sunt in proprietatibus hominis, leonis, aut equi enarrandis, qui tamen in natura cæli explicandâ, rudes sunt & imperiti, ergo non est unus indivisibilis habitus ad hæc omnia inclinans, sic enim eandem quis in omnibus experiretur facilitatem, & promptitudinem.

IV.

P. Val. q. no-
vam faci-
tatem conti-
nere in novis
modis.

Vidit hanc difficultatem P. Vas. qui proinde To. 1. in 1. 2. d. 80. ut scientiam omnem in simplici & indivisibili qualitate consistere defendat, ait habitum quidem non inclinare nisi ad actûs iis similes, à quibus est productus, ad novos tamen actûs circa alia objecta asserit eum extendi per modos quosdam ei superadditos, per quos facilitas illa nova in operando producat. Hæc ille.

V.

Contra: cum
nulla sit in
actibus sub-
ordinatio,
doctrina hæc
de modis non
subsistit.

Hanc tamen doctrinam nullâ ratione approbo. Primò, quia cum inter actûs (physicæ exempli g.) non sit naturalis aliqua subordinatio, non est major ratio cur hæc pars habitûs sit modus alterius, quam è contra, illa enim pars, quæ acquiritur primo loco, potuisset acquiri secundo, tunc autem fuisset modus secundæ partis, sicut secunda modò est pars primæ. Conf. hinc enim sequitur, partem illam non esse omnino modum; potuisset enim produci & conservari sine primâ parte habitûs, ergo non est modus, sed habitus completus, & absolutus, seu pars habitûs alteri superaddita: ergo habitus acquisitus non est simplex, sed ex variis partibus compositus.

VI.

Habitus ac-
quisiti Mis-
ericordia &
iustitia sunt
ut plurimum
distincti.
Idem est al-
quando ha-
bitus acqui-
situs diver-
sarum vir-
tutum.

Dices: misericordia, iustitia, & aliæ virtutes sunt idem indivisibilis habitus, ergo idem dici debet de habitu scientiæ, alioqui non erit una scientia. Resp. si sermo sit de habitu acquisito iustitiæ, misericordiæ &c. sunt ut plurimum diversi habitus, sicut actûs sunt diversi à quibus eliciuntur. Dixi ut plurimum; si enim idem actûs virtutis eliciatur ob duo motiva, charitatis v. g. & obedientiæ, generabit habitum indivisibiliter inclinantem & efficientem actum qui simul sit charitatis & obedientiæ, actum scilicet similem illi à quo est productus, licet subinde possit elicere actum solius charitatis, vel solius obedientiæ, quando scilicet alterum tantum motivum voluntati proponitur ab intellectu.

VII.

Habitus in-
fusi possunt
singuli pro-
ducere varios
actûs vir-
tutum.

Si verò sermo sit de iustitia, misericordia, & alijs virtutibus supernaturalibus, unicuique habitus producere potest actûs diversarum virtutum: cum enim non acquirantur hi habitus per actûs, sed infundantur à solo Deo, cuius virtus est infinita, nulla est limitatio ex parte principij productivi, sicut in habitibus acquisitis, qui producuntur ab actibus. Deinde, habitus supernaturales, seu infusi, sunt per modum potentia; potentia autem, intellectus exempli

gratiâ, ad varios actûs specie distinctos, & ad objecta diversissima extenditur. Et hæc est ratio cur habitus supernaturalis fidei extendere se possit ad actûs circa diversa objecta materialia sub eadem ratione formali, quod tamen non propterea dici debet de habitu acquisito scientiæ.

Quæres utrum non possit dari unus habitus naturalis intellectûs inclinans ad actûs circa objecta diversissima sub unâ ratione formali, ut ad credendum Petro in omnibus quæ dicit. Resp. frequenter requiri diversos habitus, licet enim Petro circa objecta, quæ talem habent gradum difficultatis, credamus, in iis tamen, quæ majorem habent difficultatem, frequenter sine alio determinativo non credimus. Quod si vis quispiam sit talis auctoritatis, utpote qui nunquam inventus sit vel errasse, vel alios decesse huic in omnibus credere possumus; quod fit non per habitum, sed quia stante universali illâ præmissâ, Petrus est maxime verax, & additâ aliâ, tanquam explicatione quadam, sed hic & nunc dicit hoc, credimus ipso facto, nec ad hoc opus est habitu superaddito, cum ab illis duabus præmissis sufficienter, imò necessario determinemur ad assensum: ut bene P. Arriaga citatus n. trigésimo tertio.

Alij ergo secundo asserunt, habitum cuiusque scientiæ esse unum secundâ unitate supra n. secundo positâ, sicque unamquamque scientiam dicunt esse unam unitate continuationis. Hæc sententia ex eo rejici solet, quod nulla appareat hujus unionis physicae necessitas, aut magna etiam convenientia. Quod si gradus qualitatum, caloris, frigoris &c. physice uniantur, est quia in gradibus illis, utpote heterogeneis, peculiaris est subordinatio & connexio, secundus enim uniri debet primo, tertius secundo, & sic deinceps. In habitibus autem scientificis, cum, ut dictum est, non reperiatur hujusmodi subordinatio, & aliunde in alijs qualitativis non sit unio physica, ut in pulchritudine, sanitate &c. ut bene advertit P. Suarez d. 44. Met. sec. 1. n. 57. non est cur unionem etiam physicam ponamus inter habitus.

Tertiò itaque alij nullam omnino unionem physicam statuunt inter habitus, seu partes scientiæ, sed unionem tantum aggregationis, vel ordinis, ut in domino, exercitu, civitate, &c.

Ex hoc postremo modo philosophandi circa scientias, duæ oriuntur opiniones planè oppositæ: prima est Nominalium, qui, teste Soto, aiunt tot esse scientias quot sunt habitus simplices, imò quot conclusiones scientificæ diversæ: quam etiam sententiam reipsa amplecti videtur P. Arriaga hic d. 1. s. 3. n. 37. Secunda sententia est Mirandulani apud Conimbricenses in Proœmio Phys. q. 1. qui unam tantum dicebat esse scientiam ex omnibus per aggregationem compactam: quam opinionem non multum improbat P. Hurtado d. 1. Met. s. 7. n. 185, nec P. Oviedo Cont. 1. log. punct. 3. n. 17.

Neutrâ tamen ex his opinionibus veram existimo: non primam, in omni enim scientia plures actûs, & consequenter habitus sunt, qui non merè per accidens, & ex ordinatione tantum scientis, sed etiam ex ordinatione scientiæ inter se connectuntur, ut in Logica cognitio terminorum ordinatur ad cognitionem, seu compositionem propositionis, cognitio unionis in Physica ad cognitionem compositi, & sic de alijs. Non etiam placet sententia Mirandulani, ægrè enim ostendi potest, quo modo cognitio Angeli ordinetur ex naturâ suâ ad cognitionem rationis, & sic de cæteris.

Existimo itaque, posse assignari scientias vel ex objectis, vel actibus & habitibus ex modo tendendi diversis, specie distinctas. Sic Logica dici potest una scientia ex objecto & fine, ad quem naturâ suâ

VIII.

Non datur
unus habitus
naturalis
intellectus
inclinans ad
diversa ob-
jecta.

IX.

Secunda senti-
entia unâ-
quamque
scientiam
statuit unam
unitate com-
positionis.

X.

Sed Contra:
nulla enim
huius unionis
physica
est necessitas.

XI.

Tertia senti-
entia in
scientiis u-
nionem ag-
gregationis.

XII.

Nominales
sc. asserunt
esse scientias
quot conclusiones
diversæ.
Mirandulani
autem unam
dicebant esse
scientiam
ex omnibus
compactam.

XIII.

Neutrâ ex
his sententiis
est admittenda.

XIV.

Assignari
possunt variæ
scientiæ spe-
cie distinctæ
in

in omnibus suis actibus ordinatur. Sic Metaphysica est una etiam scientia, quia abstrahit à materiâ, habetque hac in parte modum tendendi sibi peculiariter: & in hoc veram existimo sententiam Thomistarum sec. præcedente, n. quinto relata. Non tamen nego, quin sicut variae domus concurrunt ad constituendam unam civitatem, variae centuriæ, cohortes, legiones ad conflandum unum exercitum

&c. ita possint etiam variae scientiæ, ob naturalem inter eas subordinationem, ad unam aliquam scientiam totalem constituendam concurrere.

De subalteratione scientiarum, de qua hic aliqui, ob connexionem quam habet cum præsentiquæstione, disputant, dicam in libris de Anima, disputatione 19. sec. secunda.

XIV.

DISPUTATIO III.

Sintne voces objectum Logicæ.

Voces secundum
diversas rationes
spectant ad
diversas
scientias.

Voces secundum diversas sui rationes ad diversas spectant scientias. Ut Ens sunt, ad Metaphysicam pertinent: ut Sonus ore animalis prolatus, ad Animasticam, quæ aurium, quæ oris, quæ linguae, quæ reliquarum corporis partium structuram, officium, & objecta considerat: ut ex varij sonorum intervallis ad suavem, & ad animos oblectandos accommodatam harmoniam, ac concentum conveniunt, ad Musicam: ut in ijs ornatus reperitur, appositusque ad persuadendum dicendi modus, ad Rhetoricam: ut ex ijsdem legata oratio certis numeris, certaque mensura pedum constans oritur, ad Poësim: ut demum sermonis in ijs proprietates, correctaque spectatur loquendi ratio, ad Grammaticam. De quo plura in hujus disputationis decursu.

SECTIO PRIMA.

Discutitur Nominalium opinio.

I. Nominales
voces stan-
tium obje-
ctum Logicæ
Oham ut
dicitur Vene-
rabilis In-
ceptor.

Celebris hac in re est Nominalium opinio, utpote quæ nascendi eorum sectæ nomen dedit, qui voces adæquatum Logicæ objectum statuerunt. Hanc sententiam Realium operâ sopitam prope jam, ac sepultam è tenebris suscitavit denuo Okamus Scoti auditor, acutivir ingenij, tantumque apud suos sequaces propterea adeptus est authoritatis, ut quasi novam ipse philosophandi viam institueret, venerabilis Inceptor nuncuparetur. Quamvis frustra P. Hurtado d. 1. Log. f. 3. subsec. 1. & d. 5. metaph. ab hac eos, ut ait, calumnia vindicare conetur.

II. Ratio fun-
damentalis
sententia
Nominalium.

Fundamentum esse videtur, quia quidquid in Logica tractatur, si voces secludas, ad alias scientias spectat, res enim in genus & differentiam, essentias, & passiones dividere, proprietates de essentijs demonstrare &c. ad particulares scientias spectat, in quibus resillæ reperiuntur. Generalia autem principia, ut quodlibet est, vel non est: quæ sunt eadem uni tertio &c. ad Metaphysicam pertinent, & ab eâ accepta ad quamlibet particularem scientiam applicantur. Actus verò intellectus, quibus definimus, dividimus, argumentamur, ad Animasticam spectant, cum actus animi sint: præter hæc autem nil aliud est quam voces, de quo agat Logica.

III. Logica ad
conceptus
mentis di-
rigendus est
inventio.

At sane leve est hoc fundamentum ad ejusmodi opinionem in scholas invehendam. Dicimus itaque Logicam primò & per se ad conceptus mentis dirigendos esse inventam, quippe quæ rationis scientia, & veritatis à S. Augustino appellatur: voces autem ad Logicam nisi merè per accidens non spectant. Unde idem D. Augustinus l. 2. contra Academicos de Logica differens ait, *Non vocabulorum opificem, sed rerum inquisitorem oportet esse sapientem.* Vocibus proinde utitur Logicus, non ad eas intelligendum, ac de ijs discurrendum, sed ad conceptus suos alijs ape-

riendos, vel ut aptius loquar, ad sermonem non secum, sed cum alijs ferendum. Ad argumentum ergo respondeo; conceptus, licet ut qualitates vitales sunt, ad Animasticam spectent, ut tamen dirigibiles sunt regulis Logicis, ad Logicam pertinere. Nil ergo opus ad voces recurrere.

Secundò Impugnatur hæc sententia: sicut vocibus, ita scriptura, vel signis uti potest Logica, quidni enim sicut voce, ita nutibus mentem suam explicare possit Logicus (quo pacto inter se loquuntur muti) si homines generali consensu nutibus pro rebus, vel conceptibus uti vellent, & de facto, scripturâ utitur Logicus, nullus tamen vel scriptionem vel nutus ad Logicam spectare asserit, nisi merè secundariò & per accidens. Voces ergo ad externam sive vocalem Logicam spectant, non internam, & mentalem, ad loquendum Logicè, non ad intelligendum.

Tertiò: Quia omnia quæ quis exterius profert, prius mente concepit, non enim aliud loquimur quam quod cogitavimus, ergo priusquam quis syllogismum profert, discurret, ergo in illo priori est Logicus: quod autem proferat, est ratione aliorum, ut nimirum discursum illis suum manifestet. Unde si possent homines, sicut Angeli suos sibi invicem conceptus aperire sine vocibus, non alia tamen ratione discurrerent quam modo: voces ergo ad Logicam non spectant.

Obijciunt tamen primò: Logica est scientia sermocinalis, ergo agit de solis vocibus, & sermone. Hæc objecto soluta est supra d. 1. f. 2. suppositione illâ de sermone interno & externo. Nec pro illis facit quod Porphyrius tractatum suum de quinque prædicabilibus, inscripserit *de quinque vocibus*, alijs enim passim nominibus vocantur, ut 5. Prædicabilia, 5. Universalia &c. Loquitur ergo Porphyrius de vocibus internis.

Obijciunt secundò: modus sciendi est oratio ignota manifestativa, sed voces manifestant ignotum, ergo sunt modus sciendi, ergo objectum Logicæ. Respondetur; conceptus mentis sunt propriè ignoti manifestativi, in ipsis enim consistit scientia, in vocibus autem solum secundum quid, & ut in signis. Aristoteles verò dum orationem ait esse vocem significativam, vel solum, vel præcipuè definit orationem vocalem, nisi de voce seu sermone interno loqui eam quis velit. Oratio ergo in communi dici potest signum constitutum ex pluribus partibus ex modo significandi unitis. Ex pluribus partibus intellige virtualiter, alioquin orationi mentali non congruet, quippe quæ in si npli qualitate sita est, nullas in se partes habente.

Quomodo
actus in-
tellectus
spectent ad
Logicam.

IV. Sequere tur
scripturam,
& nutus esse
objectum
Logicæ.

V. Logica
prior est
vocibus.

VI. Logica di-
rigit ser-
monem in-
ternum, non
externum.

VII. Voces igno-
tum mani-
festant
tantum
secundum
quid.